

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

УДК 37.013.82:004

АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ НАВЧАННЯ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ У SMART-УНІВЕРСИТЕТИ

Балик Н.Р., Шмигер Г.П.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

У статті розглянуто понятійний апарат у сфері освіти дорослих, узагальнено існуючі підходи до організації навчання протягом життя. Висвітлено деякі аспекти впровадження моделі навчання протягом життя у педагогічному університеті. Модель побудована на основі узагальнення зарубіжного досвіду організації освіти дорослих та його адаптації до реалій українського університету. Однією з умов науково-організованої та теоретично обґрунтованої системи навчання протягом життя є організація smart-простору в університеті. Основні складові smart-університету: LMS-сервери, хмарні технології, університетський цифровий репозитарій, Wiki-портал.

Ключові слова: модель, навчання протягом життя, навчання дорослих, неперервна освіта, smart-університет.

Постановка проблеми. Освіта протягом життя в усьому світі й особливо в розвинених країнах є важливою сферою будь-якої сучасної освітньої системи. Реалії сьогодення диктують необхідність її запровадження.

Темп сьогоденного життя не приймає довгого обдумування, рішення мають бути не тільки компетентними, але й швидкими. Необхідно переорієнтуватися з формування «людини-виконавця» на «людину-smart», характерними рисами якої є високий професіоналізм; свобода в діях у поєднанні з відповідальністю за прийняті рішення; прагнення до самовираження та орієнтація на роботу «в команді»; елементарні менеджерські навички, пов'язані з умінням вибудувати міжособистісні стосунки; усвідомлення потреби в постійному професійному зростанні [5].

Досягнення поставлених цілей можливе лише за умови науково організованої та теоретично обґрунтованої освіти протягом життя у smart-університеті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Завдання неперервної освіти розглядається у багатьох наукових дослідженнях і конференціях, що проводяться як в Європейських країнах, так і в Україні. Проблематику неперервної освіти можна умовно розділити на дві основні сфери.

Перша – пов'язана з побудовою системи неперервної освіти як частини соціальної практики (соціально-освітній аспект неперервної освіти), друга – із процесом засвоєння людиною нового життєвого, соціального, професійного досвіду.

Дослідженню різних аспектів неперервного навчання присвячували свої праці як українські (В. Андрущенко, А. Асмолов, С. Архангельська, Я. Бельмаз, І. Бестужев-Ладі, І. С. Вершловська, А. Владиславлев, Т. Десятова, М. Євтух, В. Зінченко, І. Зязюн, В. Кремін, О. Кузнецов, Ю. Кулюткін, В. Онушкін, В. Серіков, В. Сластьонін, В. Шадриков, В. Шукшунувата та ін.), так і зарубіжні науковці (Б. Асклін, Р. Брокет, Е. Гелпі, Д. Гаррісон, П. Джарвіс, Дж. Дьюї, П. Ліндрос, Л. Отала, М. Тайт, С. Тахвайнен, К. Хоул та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У другій половині 90-их років ХХ століття у сфері освіти дорослих було проголошено поєднання принципу неперервності освіти із принципом навчання протягом життя. Так була зроблена спроба закріпити у суспільній свідомості розуміння взаємної відповідальності суспільства, держави й особистості за розвиток освітніх процесів. Але невирішеним залишається питання організації навчання дорослих в умовах функціонування SMART-університету.

Метою статті є аналіз різних підходів до організації освіти дорослих та розгляд моделі організації навчання протягом життя у сучасному SMART-університеті.

Виклад основного матеріалу. Для визначення поняття неперервної освіти використовують різні терміни. У літературі [3, 6, 8] можна зустріти такі словосполучення: «освіта дорослих» (adult education); «продовжена освіта» (continuing education); «подальша освіта» (further education); «відновлювана освіта» (recurrent education) як освіта протягом всього життя шляхом чергування навчання з іншими видами діяльності, головним чином з роботою; «перманентна освіта» (permanent education); «освіта протягом життя» (lifelong education); «навчання протягом життя» (lifelong learning), неперервна освіта, професійна перепідготовка і підвищення кваліфікації кадрів, підвищення кваліфікації, додаткова професійна освіта, післядипломна додаткова освіта тощо.

У кожному з цих термінів зроблено акцент на певній стороні явища, але загальною є ідея довічної незавершеності освіти для дорослої людини. Термінологічний аналіз дає можливість виявити змістовні і функціональні відмінності цих понять [4]:

Неперервна освіта – навчання довжиною в життя (lifelong learning), всебічна навчальна діяльність, що здійснюється на постійній основі з метою покращання знань, навичок і професійної компетенції.

Неперервна професійна освіта – процес професійного вдосконалення і самовдосконалення

керівників і спеціалістів, який протягом усієї професійної діяльності відбувається на основі вже отриманого ними раніше вищої і середньої спеціальної освіти.

Додаткова освіта – довільна форма формального отримання знань, умінь та навичок особою, яка має загальну чи професійну освіту. Додаткова освіта (формальна чи неформальна) є важливою складовою системи неперервної освіти.

Освіта дорослих – напрям в освіті, що забезпечує задоволення освітніх потреб особистостей, зайнятих самостійною і професійною діяльністю.

Вказуючи на особливості освіти впродовж життя, слід зазначити, що у Європі та США немає універсально прийнятого визначення. З точки зору організації навчання протягом життя в різних країнах вважають за краще користуватися різними термінами. Так у США використовують, як правило, термін «освіта протягом життя» (lifelong education), в Англії вважають за краще користуватися назвою – «продовжена освіта» (continuing education).

У Латвії навчання протягом життя (lifelong learning) визначається як неперервний процес освіти людини впродовж усього життя, що ґрунтується на швидко змінюваних потребах в оволодінні новими знаннями, навичками, досвідом.

У Швеції прийнято використовувати термін «відновлювальна освіта» (recurrent education). Національне агентство з питань освіти Швеції розглядає навчання протягом життя як цілісний погляд на освіту і визнає навчання з різних середовищ [7]. Модель навчання протягом життя містить два виміри [9]:

1. lifelong learning – визнання того, що людина вчиться протягом усього життя (від народження до смерті).

2. life-wide learning визнання як формального, так і неформального та інформального навчання (рис. 1).

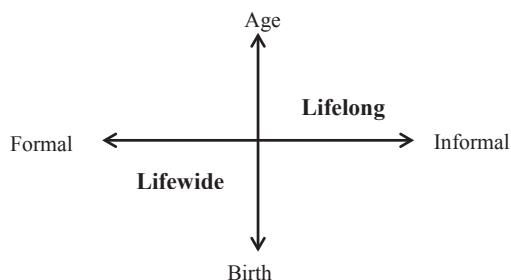

Рис. 1. Виміри навчання протягом життя

Джерело: [9]

З усіх описаних вище термінів у нашому дослідженні ми спираємось на термін «навчання протягом життя» і вкладаємо у нього такий зміст: «навчання протягом життя» є сукупністю різних видів навчальної діяльності, що здійснюються протягом життя з метою набуття нових компетентностей у життєвій, соціальній та професійній сферах.

З різних причин державна політика у сфері навчання протягом життя зосереджена в основному на ринку праці. Уявлення про навчання протягом життя складається під впливом історичних, економічних і соціальних процесів конкретної країни. У всіх країнах наголос у розвитку

навчання протягом життя робиться на можливості сприяти економічним і соціальним змінам.

Конкретні умови країн дуже різні, тому не має єдиної універсальної європейської моделі навчання протягом життя. Розглянутий підхід зарубіжних країн у сфері навчання протягом життя дає можливість виокремити ряд важливих моментів і наголосити на необхідності їх адаптації до умов українських університетів. Виявленню компонентів закордонного досвіду навчання протягом життя освіти, що мають пріоритетне значення для України, приділяє увагу у своїй праці І. Іллюченко [2].

Використовуючи досвід Фінляндії та США, в Україні можна впровадити такі характерні риси їх освітніх систем:

- розвиток наукового та інноваційного потенціалу студентів;
- модульно-компетентісний підхід до побудови навчальних програм;
- тісний зв'язок між університетами та бізнесом;
- наступність освітніх ступенів;
- автономія навчальних закладів;
- практична спрямованість освіти;
- розповсюдженість дистанційного навчання.

У процесі створення моделі освіти дорослих у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка ми дотримувалися ключових принципів «Меморандуму безперервної освіти» [3]:

- нові базові навички для всіх;
- збільшення інвестицій в людські ресурси;
- інноваційні методики навчання й учіння;
- нова система оцінки отриманої освіти;
- розвиток наставництва та консультування;
- наближення освіти до дому.

У змісті навчання протягом життя виділяємо такі основні значимі компоненти, пов'язані з навчанням дорослих: навчання комп'ютерної грамотності; професійне навчання, що включає професійну підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації.

Метою цього компоненту в університеті є забезпечення підтримки для професійного розвитку учителів та викладачів та дотримання неперервності у педагогічній освіті. Неперервний професійний розвиток, орієнтований на забезпечення освіти протягом життя, націлений на удосконалення педагогічної майстерності вчителя впродовж його професійної діяльності, задоволення професійних потреб у підвищенні кваліфікації [1].

Інноваційність навчання дорослих була покликана змінити політику навчального процесу університету і спрямовувалася на вирішення таких проблем:

- вчити пізнавати чи розвивати вміння та бажання вчитися впродовж життя;
- вчити діяти на основі переходу від кваліфікації до компетентності.

Крім формальної освіти в університеті успішно реалізується неформальна освіта, яка здійснюється викладачами кафедри інформатики та методики її викладання, що працюють у таких структурних підрозділах (рис. 2).

Основними формами роботи у галузі навчання протягом життя на кафедрі інформатики та методики її викладання є (рис. 3).

Навчання дорослих різних категорій (аспірантів, викладачів, учителів, методистів, керівників навчальних закладів, слухачів центру післядипломної освіти) в університеті включає: навчання без відриву від виробництва; навчання з відривом від виробництва; дистанційне навчання.

Організації навчання протягом життя через дистанційне навчання сприяло формування SMART-простору в університеті.

Основою формування SMART-філософії університету став розвиток технологій Web 2.0, які дають можливість створювати власний інтернет-контент. Інфраструктурно SMART-освіта базується на використанні університетського LMS-сервера, хмарних технологій, університетського цифрового репозитарію, Wiki-порталу, інтерактивних дошок, проекторів, відповідного програмного забезпечення тощо. Це дає змогу організувати повноцінне навчання дорослих з використанням дистанційної форми навчання.

Можна виділити такі стадії розвитку SMART-університету у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка:

- виникнення технології «e-learning» (електронного/ дистанційного навчання), яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій;
- розвиток технології «blended learning» (змішаного навчання), що передбачає комбінацію різних методів аудиторного та позааудиторного навчання.

Основною ідеєю розробленої моделі «навчання протягом життя» у SMART-університеті є базування на технологіях «e-learning» та «blended learning», розподіл навчання на невеликі «доз», мікрокурси, що можуть проходити паралельно з професійною діяльністю протягом життя людини.

Висновки і пропозиції. Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок, що:

- аналіз та коректне осмислення теорії і практики неперервної педагогічної освіти, навчання протягом життя, становлять значний науково-практичний інтерес. Кінцева мета розвитку системи освіти дорослих – ідея створення «суспільства, що навчається»;
- поки в українському сегменті освіти не має взаємної довіри між її неформальною та формальною гілками;
- не має єдиної універсальної європейської та української моделі навчання протягом життя, не має також єдиного понятійного апарату.

Однією з умов науково організованої та теоретично обґрунтованої системи навчання протягом життя є організація smart-простору в університеті. У пошуку нової моделі освіти дорослих ми зробили акцент як на формуванні середовища SMART-університету, так і на компетентнісному підході до освіти. Неперервний професійний розвиток забезпечує постійне удосконалення, підвищення кваліфікації та необхідну перепідготовку педагогічного персоналу нашого краю.

Рис. 2. Неформальне навчання у SMART-університеті протягом життя

Джерело: розроблено авторами

Рис. 3. Форми організації неформального навчання у SMART-університеті

Джерело: розроблено авторами

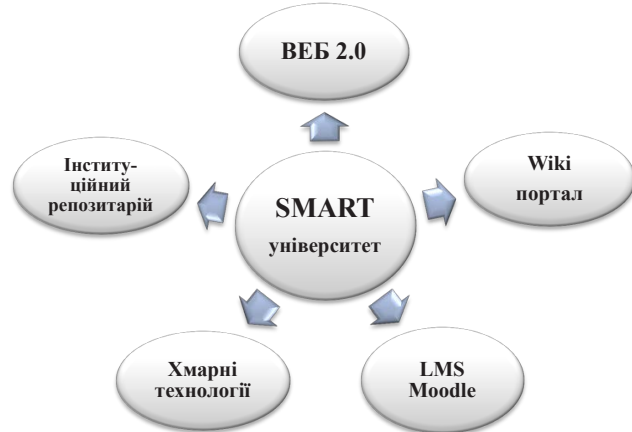

Рис. 4. Навчання протягом життя у SMART-університеті

Джерело: розроблено авторами

У перспективі тематика дослідницьких робіт з навчання протягом життя буде зосереджуватися на таких питаннях: компетентностях, що потрібні роботодавцям і працівникам; ефективності неперервної освіти.

Список літератури:

1. Балик Н. Р. Моделі впровадження електронного навчання у педагогічному університеті / Н. Р. Балик, Г. П. Шмигер // Комп'ютер в школі і сім'ї. – 2016. – № 2(130). – С. 10-15.
2. Ілюченко І. Напрямки впровадження в Україні зарубіжного досвіду неперервної освіти / І. Ілюченко // Вісник НТУ «ХПІ». – 2013. – № 45(1018). – С. 58-62.
3. Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень – Взято з: <http://www.niss.gov.ua/articles/252/>
4. Стрелкова И. Б. Образование на протяжении всей жизни / И. Б. Стрелкова // Науч. и техн. б-ки. – 2010. – № 7. – С. 75-80.
5. Харківська А. А. Lifelong learning – сучасні проблеми та шляхи їх вирішення / А. А. Харківська // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Науковий журнал. – 2008. – С. 145-151.
6. Garrison D. R. Self-Directed learning: Toward a comprehensive model / D. R. Garrison // Adult Education Quarterly. – 1997. – № 48(1). – P. 18-33.
7. Kristin A. Lifelong learning in Sweden: The extent to which vocational education and training policy is nurturing lifelong learning in Sweden / Ann Kristin, Boström Emmanuel, Boudard Petroula Siminou. – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. – 2001 – VI. – 71 p.
8. Schlenker B. R. The Triangle Model of Responsibility / B. R. Schlenker, T. W. Britt, J. Pennington, R. Murphy, K. Doherty // Psychological Review. – 1994. – 101(4). – P. 632-652.
9. Skolverket. Lifelong learning and life wide learning. Stockholm: Skolverket. – 2000. [Also available: <http://www.skolverket.se/pdf/00-538.pdf>] (in English).

Балык Н.Р., Шмигер Г.П.

Тернопольский национальный педагогический университет
имени Владимира Гнатюка

АСПЕКТЫ ВНЕДРЕНИЯ МОДЕЛИ ОБУЧЕНИЯ В ТЕЧЕНИЕ ЖИЗНИ В SMART-УНИВЕРСИТЕТЕ

Аннотация

В статье рассмотрены понятийный аппарат в сфере образования взрослых, обобщены существующие подходы к организации обучения в течение жизни. Освещены некоторые аспекты внедрения модели обучения в течение жизни в педагогическом университете. Модель построена на основе обобщения зарубежного опыта в организации образования взрослых и его адаптации к реалиям украинского университета. Одним из условий научно-организованной и теоретически обоснованной системы обучения в течение жизни является организация smart-пространства в университете. Основные составляющие smart-университета: LMS-серверы, облачные технологии, университетский цифровой репозиторий, Wiki-портал.

Ключевые слова: модель, обучение в течение жизни, обучения взрослых, непрерывное образование, smart-университет.

Balyk N.R., Shmyger G.P.

Volodymyr Gnatiuk National Pedagogical University of Ternopil

ASPECTS OF LIFELONG LEARNING MODEL IMPLEMENTATION IN SMART-UNIVERSITY

Summary

The article examines the conceptual construct in the field of adult education, summarizes current approaches to lifelong learning. The article deals with some aspects of lifelong learning model implementation in pedagogical university. The model is based on a generalization of foreign experience of adult education organization and its adaptation to the realities of Ukrainian universities. One of the conditions of scientifically organized and theoretically grounded system of lifelong learning is an organization of smart-space at the university. Key components of smart-university are: LMS-servers, cloud technologies, university digital repository, Wiki-Portal.

Keywords: model, lifelong learning, adult education, continuing education, smart-university.